

Píseň: 273 – Zvedněte...; **modlitba;** **Čtení:** Mk 1, 1

Milí přátelé,

evangelium podle Mk je druhou knihou NZ. Je jedním ze čtyř podání evangelia – ne jedním ze čtyř evangelií, neboť biblické evangelium je a vždy bylo jen jedno.

Termín evangelium

Slovo evangelium pochází z řeckého ευαγγελιον (euangelion). Toto řecké slovo je spojení dvou samostatných slov: ευ (eu) a αγγελος (angellos). Ευ = dobrý, αγγελος = posel. Odvozenina angelion pak znamená to, co přináší posel, tedy „poselství, zpráva“. Evangelium tedy znamená prostě „dobrá zpráva, dobré poselství“.

I mezi křesťany je běžné, že tento význam slova evangelium neznají, tím spíše mezi lidem nekřesťanským či nevzdělaným. Pak se tento termín stává jakýmsi tajemným popisem „toho co je v Bibli“ – což je, v posledu, pravda. Což si, bohužel, takto smýšlející člověk nemá šanci uvědomit.

Časem přibyl k původním výzamu „dobrá zpráva“ také význam terminologický. Slovo „evangelium“ dnes popisuje také svébytný literární žánr. To je zcela v pořádku, evangelií vznikla celá řada – např. evangelium podle Tomáše, Petra, a dokonce podle Jidáše. Tyto apokryfní (nekanonické) spisy je opět vhodné číst, pro faráře a teology nezbytně. Jejich čtení totiž rozruší jistý sklon kanonická evangelia pojímat magicky či jedinečně. Nabídnou také širší pohledy na Ježíšovo působení.

Co je evangelium jako žánr biblických spisů?

Jako termín tedy slovo „evangelium“ označuje také literární žánr, jak ho známe z Bible. Je skutečně svébytný, protože evangelia zřetelně NEjsou biografiemi (popisem života) – o Ježíšově dětství nepíší v podstatě nic, o dospívání vůbec nic. Tím spíše NEjsou autobiografiemi (= vlastní rukou psaný životopis).

Zároveň evangelia NEjsou ani knihy historické. Jejich cílem není věrně popsat, co Ježíš dělal a nedělal – nikde nečteme, zda se

Ježíš smál, kupříkladu. Jak se stravoval, co pil, jestli cvičil, kde studoval, jestli se někdy vůbec živil jako tesař, jímž byl vyučen atd. Stejně tak v evangeliích takřka nenalezneme časová ohraničení – s výjimkou počátku evangelia podle Lk. Nevíme tedy, v kterém roce byl Ježíš popraven, ačkoli třeba toto datum bychom očekávali nejvíce.

Co tedy evangelium je jako literární žánr? Jsou tak trochu biografii, trochu historií – ale z 90% jsou vyznáním víry, sdělením a zapsáním lidských zkušeností s Hospodinem. Proto je tak důležité např. to, že je Ježíš ukřižován v pátek, ale přitom je úplně jedno, jestli v únoru či v prosinci (zejm. když tyto názvy měsíců ještě neexistovaly). Výjimku v tomto příkladu představuje Jan – jak a proč, nechávám v tuto chvíli stranou.

Při četbě evangelia tedy nehledejme v první řadě historii. Moderní pojetí zachycování historie je ve starověku neznámé, ačkoli první „zachycovatelé dějin“ se objevují již v polovině 5. st. př. Kr. Takovýchto zapisovatelů však bylo pramálo – a i jejich pohledy byly silně zabarveny vlastní subjektivitou, neboť neměly další prameny, s nimiž by mohly pracovat.

Při četbě evangelia však nehledejme v první řadě ani „co tím či oním říká Bible mně“. Pokud chceme porozumět druhému člověku, nejdříve mu musíme dopřát prostor k vyjádření a naši ochotu porozumět jeho vyjádření. A to platí dvojnásob u knih, tedy slov psaných. A čtyřnásob u knih, jejichž autor je již dávno po smrti. A osminásob u knih, které jsou ještě navíc ze zcela jiného kulturního, jazykového i náboženského prostředí, než jaké je normou pro nás.

Dbejme tohoto základního hermeneutického¹ kroku, jinak nám bude evangelium sloužit k obhájení názorů a postojů (třeba i mocenských), a že se to velmi často děje dnes i se dělo v dějinách. A už vůbec nedojde na žádnou „dobrou zprávu“, jež je centrem evangelií – a celé Bible.

¹ Hermeneutika = teorie a metodologie interpretace; zjednodušeně: „teorie porozumění“

Nejprve tedy vždy studujme a namáhejme svou mysl snahou pochopit užitý jazyk, symboly, míry a váhy, termíny – očima autorovy doby. K čemuž je třeba číst, hledat informace – proto jsou týdenní setkání ve sboru tak důležitá. Tímhle neoblíbeným ale velmi přínosným a osvobozujícím souborem činností dáváme prostor právě autorovi, aby nám řekl, co chce říci. A ne co my chceme slyšet. Však i v evangeliích je řada věcí, které lidé neradi slyší a nejraději by je vyškrtli a vytěsnili – a někteří to opět dělají. Nebo je označují za „nepodstatné“. Co však podstatné je a co není, to nechť rozhodne autor sdělení, ne jeho posluchač.

Historicita evangelií

Přesto v evangeliích kus historie nalézt lze – a dělat to máme. Evangelia mají historické jádro. Toto jádro je díky Bohu i mimobiblicky doloženo, a je jím ukřižování Ježíše z Nazareta římskou politickou mocí v době vlády Pontia Piláta. I díky tomuto se v podstatě všichni moderní badatelé všech oborů shodují, že Ježíš z Nazareta skutečně žil a jednal. Ježíš byl ukřižován o Velikonocích zhruba mezi lety 27-34 po Kr., nejpravděpodobnější v r. 30. Přesněji nevíme.

Ostatní informace popsané v evangeliích nelze doložit jinými spisy, jež by nebyly buď kanonické, nebo apokryfní. Znamená to, že je lépe těmto textům nevěřit?

Představme si následující situaci, jež velmi přesně koresponduje s ústní tradicí starověku: Vyprávíte někomu příběh z minulého týdne či roku. Tento příběh není nikde napsaný, a pravděpodobně nikdy nebude. Už vy ho podáváte subjektivně, ne objektivně – zdůrazňujete, co je důležité pro vás jakožto vypravěče i toho, kdo událost zažil nebo se ho osobně týkala. Napadlo by někoho z posluchačů vám nevěřit? Nenapadlo – leda byste vyprávěli příběh který je na první pohled velmi podezřelý. Naopak základní postoj bude postoj důvěry ve vaše vyprávění.

Takto vznikala evangelia, ale také všechny ostatní spisy jejich doby i doby předchozí – a vlastně i mnohé moderní, např. Pohádky bratří Grimmů, starozákonní spisy, Bhagavadgíta nebo epos o

Gilgamešovi. Někdo něco zažil a vyprávěl to dál. A někdo (často skupina lidí) se časem rozhodla je sepsat – a tak sbírali všechna související vyprávění, včetně těch, která si protiřečila. A pak rozhodovali, co a jak napíší (= redakční práce).

Žádný z pisatelů evangelia však nepsal kanonické spisy! Psali prostě „dobrou zprávu“, stejně jako epištoly² - to jsou prostě jen dopisy určené konkrétním sborům do konkrétní situace. Nikdo při psaní evangelií ani epištol ani Zjevení Janova neplánoval tvořit nějaký kánon, nějaká „svatá Písma“.

Toto jsou základní a zcela nezbytné kroky a informace pro pochopení evangelií. Buď jejich vyprávěním věřit budeme, a nebo ne. Stejně jako když nám něco vypráví kolega z práce nebo příbuzný. Evangelia mají historické a doložené jádro – a je to zřetelně vidět právě na pašijních událostech, jež jsou centrem každého evangelia. Tak i např. předmluva k NZ a k evangeliím v Českém ekumenickém překladu (ČEP).

Ve světle těchto informací tak vlastně není na místě otázka: „Proč tomu věříš?“ Na místě je otázka: „Proč tomu nevěříš, když to nejzákladnější je historicky dokázáno?“ Já pak v navazující diskusi rád na tyto otázky odpovím, bude-li zájem.

Evangelium podle Marka

Teď už konkrétně k evangeliu podle Marka (Mk). Jde o nejstarší evangelium a zároveň o spis, který jako první tento termín užívá – a tak zavádí pro všechny ostatní. Všimněme si, že žádná jiná kanonická evangelia žádný „titulek“ nebo „podtitulek“ nemají! Lukáš má sice věnování a vysvětlení, ovšem titul spisu nemá, Mk ano: „Počátek evangelia Ježíše Krista, Syna Božího“.

Dlouho se však mělo za to, že nejstarší je evangelium podle Matouše (Mt), proto je první. Je zajímavé, že jinak už první křesťané správně rozpoznali chronologickou návaznost evangeliijního podání: Marek – Matouš – Lukáš – Jan. Všechna apokryfní podání jsou mladší i než Janovo podání.

² č.: „dopisy“

Nejstarší doklad o spojení tohoto spisu se jménem Marek je z 2. st. po Kr. od Papia z Hierapole. Podle tradice je pisatel totožný se společníkem apoštola Petra (1P 5, 13). Někdy bývá uváděn do spojitosti s Janem Markem, dočasným průvodcem apoštola Pavla. V každém případě byl tento „Marek“ vzdělaný, helénistický křesťan židovského původu.

Spis vznikl s největší pravděpodobností v šedesátých letech prvního století, možná na počátku sedmdesátých, vzhledem k narážkám na zničení židovského chrámu (Mk 13), k němuž došlo v r. 70. Místem vzniku je pravděpodobně Řím – tak tradice i latinismy v Markově podání.

Jako všechny novozákonní spisy je i Markovo podání evangelia psáno řecky. Řečtina byla tehdejší „světovým“ jazykem, stejně jako jazykem vzdělanců. Podobně dnes angličtina.

Centrem Markova podání je samozřejmě „dobrá zvěst“, jíž je, jako ve všech podáních, Ježíšovo Vzkříšení. Vše ostatní je tedy spíše „přidanou hodnotou“ než centrem spisu. To budu připomínat opakovaně i proto, že zejm. dnešní, moderní člověk právě Vzkříšení mnoho neřeší, ale spíš se zajímá o etiku. Té však v evangeliích najdeme málo, protože pisatelům o ní prostě nešlo.

Spolu s evangelijním podáním Matoušovým a Lukášovým tvoří skupinu tzv. „synoptických“ podání evangelia. To znamená, že všechna tři podání jsou si tak podobná, že je můžeme napsat do sloupců vedle sebe a uvidíme, co mají společného, co mají která podání navíc, co kde chybí atd. Ale hlavně uvidíme, že velká část textů je shodná základní zvěstí, ačkoli odlišná ve formulacích, a tak detailech a tak v domýšlení do konkrétního lidského života. Čtvrté podání – Janovo – je úplně jiné, shodu bychom hledali jen těžko, neboť i jeho podání pašijních událostí je odlišné. Proč – o tom můžeme více v diskusi.

Marek začíná svůj spis krátkým prologem o Janu Křtiteli, ale už v 9. verši se soustředí na Ježíše z Nazareta – dospělého muže. Tak opět všichni evanagelisté s tím, že všichni tři další přidávají ještě ranější „prology“, ať už v rodokmenu početí a narození Ježíše

Krista (Matouš), nebo ještě navícpříběhů jeho rodičů a známých (Lukáš) nebo jdou až k počátku světa (Jan).

Markovo podání, opět shodně s ostatními, zachycuje části zhruba roku života Ježíše z Nazareta. To je velmi důležité, neboť to, co čteme, rozhodně nevystačí na popis roku práce a života. Protože nemá – starověcí pisatelé obecně psali jen to podstatné, a to ze dvou důvodů: Materiál, na nějž šlo psát a dobře z něj číst byl velmi drahý, ať už slo o pergameny, papyry nebo hliněné destičky. Dneska píše kdekdo kdejaké blbosti, protože to stojí pár korun.

Druhý, a důležitější, důvod je pak záměr autorů evangelia: To, co jsem napsal, je to co považuji za důležité z působení, života, smrti a toho, co bylo po smrti Ježíše z Nazareta, nazývaného Kristus. Ostatní pro mě důležité není. Tak i pro nás necht' je důležité: Když Marek nepíše ani ň o Ježíšově dětství (na rozdíl od Lukáše), nevnučujme mu otázky na toto téma – odpovědi nedostaneme.

A i obecně: Neptejme se spisu, „proč tam není napsáno tohle nebo tamto?“ Odpovědí bude prosté: Protože autor to nepovažoval za podstatné. A nás to bude akorát zavádět k neporozumění.

Markovo podání je také nejkratší ze všech evangelií – šestnáct kapitol na zhruba osmnácti malých stranách (počet stránek se bude, samozřejmě, lišit dle grafické úpravy daného výtisku). To vlastně není mnoho, vzhledem k dnešní době, kdy obvykle čteme knihy kolem dvou stovek stran. Přesto i křesťané znají řadu knih odborných či beletristických lépe, než právě třeba evangelijní spisky, které mají skutečně pár stránek. Myslím, že je to trochu škoda...

Markovo podání končí setkáním se Vzkříšeným. To je velmi podstatné – žádné evangelium nepopisuje Vzkříšení jako takové, ani nemůže. Nikdo u něj nebyl. Evangelijní podání zapisují lidmi předávaná setkání a zaslechnutá slova a viděné činy Ježíše z Nazareta. Proto zapisují až setkání se Vzkříšením. Je zajímavé, že původní text pravděpodobně končil Mk 16, 8. Následující verše byly zřejmě přidány o něco později. O tom však více, až se k závěru Markova podání prokoušeme.

Markův styl

Způsob, jakým Marek psal, se nám bude opakovaně vracet, přesto ho uvádím již nyní, v úvodu k evangeliu. Marek sice hned na počátku prozradí, o co půjde „Počátek evangelia Ježíše Krista, Syna Božího“, ale to je skutečně nadpis. Ve zbytku spisu je důležité a zdůrazňované právě určité tajemství a nejasno kolem Ježíše: Kdo to jen je? (Mk 4, 41)

Marek tím také dává sděluje, že Ježíš byl vůči různým titulům a různému škatulkování nejen zdrženlivý, ale také odmítavý. Znovu a znovu přikazuje mlčení těm, kdo ho rozpoznali jako Božího Syna, jako Mesiáše (Mk 1, 44; Mk 3, 11; 7, 36; 8, 30; atd.).

Autor tím také zdůrazňuje, že teprve až setkáním se Vzkříšením a důvěrou ve zvěst o Vzkříšení lze správe pochopit, co Ježíš dělal a proč žil. Že to nebyl jen léčitel, učitel, kazatel – to vše jsou jen „přidané hodnoty“, ne to podstatné. Také tím poukazuje na lidskou nechápavost včetně tehdejší elity a Ježíšových nejbližších, když Ježíš vlastně naplňuje starozákonní proroctví – jakkoli jejich naprosto marginální část.

Marek je sice vzdělanec, ale zároveň musím zdůraznit to, co drtivá většina dnešních čtenářů neuvidí: Stejně jako všechny ostatní biblické spisy obsahuje i Markovo podání evangelia gramatické chyby. Spisy novozákonní dokonce razantně víc než spisy starozákonní, neboť sz texty procházely řadou redakcí – novozákonní nikoli. Mějme to na paměti pokaždé, když hovoříme o „inspirovanosti Písem“, abychom mohli tuto inspirovanost pochopit správně. A tak pochopit správně, jakým způsobem jsou biblické spisy psány *také* pro nás a pro mě.

Zamýšlenými čtenáři a posluchači *všech* novozákonních (a drtivé většiny starozákonních) spisů jsou již křesťané. Tedy ti, kdo již věří. Tyto spisy nebyly určeny lidem, kteří v Boha nedůvěřují – a jak moudré rozhodnutí to v mnoha ohledech bylo, vzhledem k zneužívání Písma. I to mějme na paměti, když máme pocit, že prostě čtení Písma má někoho o něčem přesvědčit. To nefunguje a není pravda, protože texty takto zamýšleny nebyly.

Teologové se neshodují na struktuře v Mk evangeliu krom jediné: Mk 8, 26-31 přináší zlom. Před tímto oddílem se vyskytuje mnoho zázraků³ a Ježíš káže zástupům. Po Mk 8, 31 jsou zázraky sporadické a místa Ježíšova působení se přesouvá z domací Galileje k pohanům a k nepřítelské Judeji. Ježíš také více učí své učedníky. Proč je tímto zlomem právě oddíl o Petrově vyznání Ježíše jako Krista (= hebrejsky Mesiáš) je snad zřejmé.

Druhým zlomem pak je Mk 10, což je vstup do Jeruzaléma a tak začátek pašijních událostí, tedy centra každého podání evangelia.

Sám Marek používá slovo „evangelium“ častěji než kterýkoli jiný pisatel NZ s výjimkou apoštola Pavla – který píše své listy před Markem!

Učedníci v Markově podání nejprve nechápou a nerozumí, pak odmítají cestu utrpení, a nakonec odmítají zprávu o Kristově vzkříšení – včetně žen, které se se Vzkříšeným sektaly jako první. Marek tím zřejmě reagoval na chybná porozumění Kristu, jež byla přítomna ve sborech jeho současnosti. Zároveň je snad také zřejmá návaznost na SZ: Boží věrnost se setkává spíše s nepřijetím, nepochopením, selháním a nevěrou ze strany lidí. Jak aktuální poselství!

O to silnější je pak vyznání a vyznění Markova podání, pokud si uvědomíme, že je psáno v letech tvrdého pronásledování křesťanů za císaře Nerona. Toto období dodnes patří k nejtvrdějším obdobím persekuce křesťanů.

Výstup pro nás

Jako ostatní podání evangelia, Marek napsal své podání aby utvrdil a potvrdil identitu Ježíše z Nazareta jako eschatologického spasitele – k tomu jasně míří tituly „mesiáš“ a „Syn Boží“. Proto jsou centrem každého podání pašije a vzkříšení.

To je centrum evangelia, jakkoli se snadno ztrácí ze zřetele – to je vlastní evangelium, dobrá zpráva: Ježíš z Nazareta, ačkoli jeho

³ Lépe: „mocných činů“. O problematice termínu „zázrak“, jež se v Písmu nevyskytuje, až se k nějakému ve výkladech dostaneme.

lidské jednání selhalo a bylo většinou nepochopeno, byl vzkříšen. A tak zvítězil způsobem, který si vlastně ani dodnes nedovedeme představit. Vzkříšení je počátek křesťanství, ne Ježíšovo učení které je napořád reformou židovství.

A Marek nám ve svém podání předkládá tuto základní tezi už od počátku – nechme se tedy směřovat autorem: Počátek evangelia Ježíše Krista, Syna Božího.

Rozhovor, otázky;

Píseň: EZ 275 – Zavítej k nám...;+ **MP;** znovu se sejdem až 29. 12.!